

Nagyszombat

► Ez 37,1–14

„Másnap”

Az ünnep jellege

Nagyszombat a nagyheti események sorában két üdvtörténeti csúcspont, nagypéntek és húsvét közé ékelődik. Az evangéliumok mindegyike legrészletesebben, legbővebben e kettőről tudósít. Nagyszombaton úgy tűnhet, mintha megállt volna az idő: csend, gyász, síri nyugalom sabbát, a nyugalom napján. Lukács evangéliumában csak egy mondat van: „...szombaton azonban pihentek a parancsolat szerint.” Levertség, kiábrándultság, könnyek, félelem és fájdalom bénította meg a Jézust követő kis csapatot. Mindezt a húsvéti híradásokból tudjuk: „...pedig mi abban reménykedtünk, hogy ő fogja megváltani Izráelt.” (Lk 24,21) „Uram, ha te vitted el őt, mondd meg nekem!” (Jn 20,15) – kéri a magdalai Mária Jézust. Bezárt ajtók, megrettent tanítványi sereg, még a hét első napján is. Kétezer év távlatában miként gondoljunk nagyszombatra? Ma is maradt az iszonyú feszültség, kontraszt élet és halál, lét és nemlét, új élet, új lét vonatkozásában. Minden temetői sír, kereszt látványa, szeretteink elvesztése után a nagyszombati érzésvilág ott kavaroghat bennünk is. Azonban minden akkori szervezkedés – pecsét, örök, álhírek – és mai próbálkozás – tudo-

mány, technika, álhírterjesztők – ellenére is felvirradt és felvirrad húsvét reggele, és meghalljuk majd: „Békesség néktek!”

Amit a textusról tudni kell

Vészterhes kor tanúja, deportáltja, papja és prófétája Ezékiel. Az első babilóniai fogságba hurcolt előkelők közt huszonöt évesen ott van. Különleges prófétai elhívását harmincévesen kapja. Rendkívüli látomásai ma is izgalmasak a bibliakutatók és a fantasztikus történetekkel foglalkozók számára. A fogságban eltöltött negyed évszázad elképesztő körülmények közt zajlott. Papi hivatását nem gyakorolhatja, idegen földön van fogolyként, teljesen más kultúra, többistenes hitvilág veszi körül. Ebben a helyzetben emeli fel, ragadja meg az Úr. A több mint két évtizedes prófétai szolgálat sem könnyű. Elragadtatások, látomások, jelképes cselekedetek és énekek, példázatok, példabeszédek sora jelzi, milyen különös kapcsolatban állt Ezékiel az Úrral.

A prófétai könyv első fele szembesít a nép, a vezetők engedtlenségével, hűtlenségével és hamis reménységeivel. Még nagyobb csapás Jeru-

zsálem, a szent templom lerombolása, a babiloni hadak pusztítása és az újabb fogságba vitel. A próféta személyes vesztesége, gyásza: felesége halála. Teljesen szertefoszlott minden reménység az ígélet földjén maradottak és a fogságba vittek lelkében, életében. A kilátástalanság érzése uralkodott. A könyv mindkét részében minden büntetéshez, csapáshoz, de az Úr mindebből kimentő, újjáteremtő hatalmának ígérétehez ugyanúgy kapcsolódik refrénszerűen: „*Akkor majd megtudjátok, hogy én vagyok az Úr!*”

A kijelölt szakaszban az eljövendő, illetve „megtörtént” eseményekkel kapcsolatban háromszor hangzik el ez a kijelentés – nem véletlenül. A legnagyobb mélység, amelyet látomásban az Úr Ezékielnek megmutat: a választott nép teljes, „végleges” pusztulása. A megsemmisülés, megsemmisítés iszonyú, az emberi történelemben újra és újra végeérhetetlen folyamatát látjuk: „...de ami történt, valahogy mégse tud végetérni” (Pilinszky János: *Passió*). Ez nem csupán vízió, hanem kegyetlen valóság (Ez 37,1–2). A legkönnyebb megoldás, de egyértelműen vakvágány, tévút a textus elspiritualizálása, lelki síkra terelése és a fantasztikum világába sorolása. Mindig döntő pillanat a Biblia első lapjain – az Ószövetségben és az Újszövetségben is –, amikor az Úr, Jézus kérdez. Lényegre törő és kikerülhetetlen kérdések ezek, még akkor is, ha nincs vagy elterelő a válasz.

Ezékiel könyvében zuhatagként ömlik az útbaigazítás, napi parancs, eligazítás. Kérdés csupán négy, ebből három úgymond költői (Ez 15,2–5; 22,2; 23,36). Az igazi kérdés minden kor megragadott emberének, prófétájának, tanújának szól: „*Életre kelnek-e még ezek a csontok?*” Ezékiel a fizikai pusztítást is átélte, s még borzalmasabb események híre is eljutott hozzá. A szétdőlt országban élők és a fogolytársak lelkivilága ugyancsak ismert volt előtte. Ő sem kivétel. Amit az Úr elé tár, siralmas, megdöbbentő látvány. A kérdés emberileg megválaszolhatatlan. Minden temetési szolgálatunk szembesít ezzel annak ellenére, hogy nagyszombat és a hét első napja kétezer évvel mö-

göttünk van. Így túl könnyű bizonytalannak, této-vának, kitérőnek értékelni a próféta válaszát. Olvasó, te mit válaszolnál? (Ez 37,3)

Az utasítás, parancs egyértelmű: prófétájl! Isten teremtő szava, a lélek életet fakasztó munkája által ez az emberi eszközön keresztül, még ha számunkra elképzelhetetlen is, lehetségessé válik. A lenyűgöző látomás (37,4–14) a választott népről szól: Jeruzsálem szétdőlvén, az ország szétzilálva, temetetlen holtak sokasága, lezárt sírok garmadája honi földön és Babilóniában. Élő, de lélekben holt, reményvesztett Isten népe mindkét helyen. A máig visszhangzó kérdés, válasz, prófécia után kétezerhatszáz év távlatában megtörténik a csoda. A halál csendjét megtöri a teremtő szó, a Lélek által életre keltek a holtak. Ezt nem magyarázni kell, csak ámulni lehet rajta. Beleszédül, megáll az ész, ritmust – emelkedettet – vált a szív, repes, repdes a lélek. Ezékiel többször átélte küldetése során, hogy csendben kellett maradnia. A nyelve az ínyéhez tapadt, mert erre indította az Úr. A látomás elnémító, de prófétálni kell. „Csak állok szótlanul. / A dárda földre hull. / Itt más erő az úr, / itt más erő az úr!” (Sillye Jenő)

A perikópa megértése

A kijelölt textus három idősíkot ad elénk. Mindegyiknek helye van az ígéhirdetésben. Az összefonódó szálakat felismerhetjük: Júda, Jeruzsálem pusztulása, a nagyheti események és aggasztó világpolitikai állapotok napjainkban. Az is kérdés, kit milyen lélek ragadott meg (Ez 37,1). Mi lett úrrá a főpapokon és farizeusokon, amikor eszükbe jutott, mit jövendölt meg Jézus (Mt 27,63)? Minket milyen lélek ragad meg, akik készülünk a nagyszombati istentiszteletre? Minden korban megkérdezettek vagyunk. (1Móz 3; 4; Ez 37,3; és Jézus kérdései: „*Ti kinek mondotok engem?*” „*Ti is el akartok menni?*” Mi történt Jeruzsálemben? „*Talál-e hitet az Emberfia, amikor eljön?*” Végül háromszor: „...szeretsz-e engem?”) Mindnyájunknak

választ kell adnunk a feltett kérdésekre. Az Úr küldő, tanúskodásra szólító parancsa időtől, körülményektől függetlenül érvényes: „*Ha az orosz-lán ordít, ki ne félne? Ha az én Uram, az Úr szól, ki ne prófétálna?*” (Ám 3,8) „*Menjete el szerte az egész világba, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!*” (Mk 16,15) Reménytelen helyzetbe mindenkor belekerülhetünk, legfőképp az elmúlás közelében. Ezért fontos az Úrtól kapott látomás a választott nép életére nézve. Egyénileg Jób vallomása: „*Mert én tudom, hogy az én Megváltóm él, és utoljára megáll a por fölött...*” (Jób 19,25) A legragyogóbb jel, valóság a harmadnap, húsvét. Végül csodálatos, hogy Ezékiel elsőként tár elénk egy olyan idősíkot, amely megtöri nagyszombati létünk reménytelen hallgatását, pityergő sóhajtozását, amikor hirdeti: „...*én, az Úr, meg is teszem, amit megmondtam.*” (Ez 37,14) Alapja ez az újszövetségi tanúskodásnak: „*Teljes a diadal a halál fölött*” (1Kor 15,54), és „*a Halál és a Pokol belevetett a tűz tavába*” (Jel 20,10–14).

Igehirdetési vázlat

Szembesítés – szembesülés

A hírközlő eszközökön, tudósításokban megrázó képek tárják elénk természeti katasztrófák, öldöklő háborúk eseményeit. Akció- és horrorfilmekben folyik a vér, hullanak az emberek, mint a falevelek. Távolról szemlélni mindezt, de a halál valóságát kiszorítani életünkben hamis, álságos, agyamosó, szívet kérgesítő és lelket romboló, negatív eredményre vezető megoldás. Szembeke-rülni a halállal, nagyszombat iszonyú mélységét felismerni megrázó, lélekpróbáló valóság. Ennek tanúja a próféta, a tanítványok, az asszonyok és mi is. Életem végéig kitörölhetetlen emlék marad az auschwitz-i haláltábor látványa, ahol két épületben látottak után már nem mentem tovább a csoporttal. Majd Izraelben a jeruzsálemi Jad Vase-m emlékhely, amelyet másfél millió elpusztított gyermek emlékére építettek. A sötétben másfél

millió csillag ragyogott felettünk, a gyermekek nevei hangzanak mindennap a nagy engesztelési ünnepet kivéve. A halál tény, valóság, Jézus számára is az volt.

Alap, végső kérdés

Amikor az elmúlással – főként szeretteink halálával – szembesülünk, záporoznak a kérdéseink az egészségüggyel, az orvosok munkájával, az életfolytatással, a mások és magunk által nyújtott segítséggel kapcsolatban. Ki a felelős? Végül kimondatlanul még az Úristen is belekerül ebbe a körbe. Ne feledjük, az ember számára legdöntőbb kérdést, amely véges létünkben adódik, az Úr teszi fel: „*Életre kelnek-e még ezek a csontok?*” Akkor és ott a völgyben, nagyszombaton, és ha még gondolkodhatunk, az utolsó szívdobbanásunkkor. Minden alvás, könnyű vagy lidérces álom utáni ébredésünk emlékeztessen e kérdésre.

A válasz

Elképesztő, mennyi mindenre választ talált már az ember – tudományos és hitbeli alapon – a teremtett világ, a benne létre hívott élet és saját teste-lelke dolgában. A minden időkben érvényes kérdésre nem egyszerű a válasz. A csontok látványával szembesülve, nagyszombat teológiai válaszait elemelve és még inkább saját életünk végére tekintve. Az akkor megadott válasz a mai, húsvét bizonyosságával és reménységével élő keresztyének számára is irányt mutató. Ezékiel tisztességes, őszinte, egyedül az Úrban bizakodó jó választ adott. Lelkészként nem egyszer hallottam a két szélsőséges feleletet: feltámadás? Az lehetetlen! Vagy: magától értődő, hogy van! Nem véletlen a próféciában az ismétlés: „*Ó, Uram, Uram, te tudod!*”

Engedelmes prófétálás

Az Örökkévaló és a Megváltó választ váró kérdéseiből a Szentírásban jóval kevesebbet találunk, mint az elhívó, majd küldő, tanúságtételre biztató, bátorító igékből. Nehéz lenne mindet felsorolni. Ezért csak egy legyen előttünk: Jeremiás panasza, vallo-

mása (Jer 20,9). Lehetnek napok, nagyszombatok, „karbantartási szünetek” Isten emberei számára, viszont ha a Lélek készlet, indít, hogy az új életet teremtő, életre hívó szó hangozzék hiábavalóság alá vetett világunkban, akkor hirdetniünk kell, amit az Úr reánk bízott. A próféta tétovázás nélkül engedelmes eszköze volt az Úrnak. Pál az ifjú munkatársat és bennünket is erre biztat (2Tim 4,2).

A végső megoldás: élet

Mélyen elgondolkodtató, hogy az egyedül bűntelen, véges emberi életünkbe belealázkodó Jézus megízlelte a halált: „...*engedelmes volt mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig*” – vall a csodálatos himnusz. A keresztt, a halál, a sír, nagyszombat nem maradhat számunkra végpont! Ha csak eddig jutnánk, akkor Pál apostol szerint a tanúskodásunk, hitünk és reményiségünk teljesen hiábavaló. „Ezékiel az »élet prófétája«: az elmúlt, a jelenvaló és az elkövetkezendő »lét« tüneményes, egyedül csak Istenben reménykedő tanúságtevője.” (Walther Zimmerli, idézi VÁMOS 1989, 8. o.) Jézus apostolai, tanítványai is ezt tették. A holtpontra ellenére mi is vallhatjuk: a végső megoldás az élet. Őáltala, övele.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Mt 27,57–66; 1Pt 3,19–22

Énekek

EÉ 212; 451; 74

Imádság

EÉ 727. o.: Luther imádsága szombat reggel, szombat délben

Liturgiai ajánlás

Bevezető zsoltár: 102,2–5a; 12–14 (glória és dicsőítő énekvers elmarad)

Illusztráció

VERS

Pilinszky János: *Panasz*

Elevenen a csillagok alá,
az éjszakák sarában eltemetve,
hallod a némaságot?
Mintha egy égbolt madár közeledne.
Így hívogatlak szódtalan:
az örök hallgatásból,
idegen egeid alól
valaha is kiásol?
Eljut hozzád a panaszom?
Hiába ostromollak?
Köröskörül a félelem
zátonyai ragyognak.
Számíthatok rád istenem?
Úgy vágyom közeledre,
dideregve csak hevesebb
a szerelmek szerelme!
Temess a karjaid közé,
ne adj oda a fagynak,
ha elfogy is a levegőm,
hívásom sose lankad.
Légy reszketésem öröme,
mint lombjai a fának:
adj nevet, gyönyörű nevet,
párnát a pusztulásnak.

Pilinszky János: *Kegyelem*

Bogarak szántják a sötétet
és csillagok az éjszakát.
Van időnk hosszan üldögelni
az asztalon pihenő lámpafényben.
Megadatott a kegyelem:
miközben minden áll és hallgat,
egyedül az öröklét működik.

Felhasznált és ajánlott irodalom

KARASSZON Dezső 1998. Ézsaiás könyvének magyarázata. In: *Jubileumi kommentár. A Szentírás magyarázata*. Kálvin János Kiadó, Budapest.

KOVÁCS Endi 2021. Nagyszombati csend. Érintésün-

nep. *Útitárs*, <https://utitarsak.net/nagyszombati-csend/>. (Megtekintés: 2024. február 20.)

VÁMOS József 1989. *Ezékiel*. Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest.

■ SMIDÉLIUSZ ZOLTÁN